

OPDRACHT FORMATIEF EVALUEREN: VAN CONTROLEREN NAAR INFORMEREN

BESCHRIJVING OPDRACHT

In deze opdracht leer je hoe je door meer en beter formatief te evalueren toetsen onderdeel van het leerproces kan maken, in plaats van een eindpunt. Hierdoor ontstaat er meer ruimte om echt te kunnen leren. Met behulp van deze opdracht leer je hoe je formatief evalueren binnen je eigen curriculum effectief kan inzetten.

DOEL VAN DE OPDRACHT

Je bent in staat om te bedenken op welke manier je je eigen curriculum formatiever kunt inrichten.

BENODIGDE HARDWARE (BIJVOORBEELD EEN TABLET OF LAPTOP)

Geen

ANDERE BENODIGDHEDEN

Een duidelijk beeld van je eigen curriculum.

VOORKENNIS

Kennis van het toetssysteem (SE, CSE) binnen het voortgezet onderwijs.

STAPPENPLAN

1. Lees: Formatief evalueren in het kort (zie bijlage 1)
2. Lees casus 1 en 2 (zie bijlage 2)
3. Vul deel 1 van het formulier in (zie bijlage 3).
Maak hierbij eventueel gebruik van de hulpvragen die erboven staan.
4. Ga in gesprek met een collega. Vertel beide op welke manier jullie de casus zouden aanpakken.
5. Bedenk nu op welke manier je een onderdeel uit je eigen curriculum formatiever kan aanpakken.
Vul vervolgens deel 2 in.
Maak hierbij eventueel gebruik van de hulpvragen die erboven staan.
6. Bespreek ook dit met een collega en toets het eventueel aan bijlage 1.

ALGEMENE TIPS

- Een onderbouwresultaat hoeft geen cijfer te bevatten.
- Een SE resultaat hoeft maar uit één cijfer te bestaan.
- Uit diverse onderzoeken, van onder andere Marzano (2009) en Hattie (2009), komt naar voren dat goede feedback essentieel is om tot leren te komen – met name in combinatie met het herhaaldelijk oefenen.
- Uit veel soortgelijke onderzoeken komt naar voren dat het regelmatig toetsen van leerlingen een zeer matig effect heeft op het leren en kan leiden tot achteruitgang van de motivatie.

BRONNEN

Marzano, Robert J. (2009) Formative Assessment and Standards-Based Grading: The Classroom Strategies Series. New York: Marzano Research.

Hattie, J. (2009) Visible Learning. Melbourne: Taylor & Francis Ltd

Schildkamp, K., Heitink, M., Van der Kleij, F., Hoogland, I., Dijkstra, A., Kippers, W. & Veldkamp, B. (2014) Voorwaarden voor effectieve formatieve toetsing. Een praktische review. Enschede: Universiteit Twente.

<http://www.vernieuwenderwijs.nl/rubrics-klas-zo-ga-er-mee-aan-slag/> geraadpleegd op 12-07-2017

Castelijns, J., Andersen, I. (2013) Beoordelen om te leren : Leerlingen als mede-beoordelaars. 's-Hertogenbosch: KPC Groep

BIJLAGE 1: FORMATIEF EVALUEREN IN HET KORT

Hieronder 3 tips om formatief te evalueren.

1. GEBRUIK RUBRICS

Een rubric is een instrument die veel gebruikt wordt bij formatief beoordelen. Bij een goede rubric kun je als leerling zien op welke punten je beoordeeld wordt, en wat er van je gevraagd wordt. Op die manier kan vervolgens het gesprek op gang gebracht worden om te kijken waar er nog verbeterpunten zijn.

Er zijn verschillende soorten rubrics, zoals:

1. Holistische rubrics

Bij dit type rubric is alles met elkaar gekoppeld. Je krijgt een beoordeling op basis van het complete werk, zoals te zien in het voorbeeld. Als docent is dit de eenvoudigste manier om te beoordelen, maar het maakt het geven van gerichte feedback een stuk ingewikkelder.

10 punten
Het verslag is beter dan de eisen die gesteld werden. Jullie waren een voorbeeld voor de klas in de werkhouding en samenwerking, en het lijkt qua vormgeving professioneel.
8 punten
De taakverdeling was goed en afspraken zijn altijd nagekomen. Er is duidelijk goed samengewerkt. Het is op tijd ingeleverd en alles wat gevraagd is zit in het verslag. Het is allemaal in eigen taalgebruik en er zitten maar weinig fouten in. De opmaak past ook goed bij de inhoud.
6 punten
De taakverdeling was OK en afspraken zijn meestal nagekomen. Er is redelijk goed samengewerkt maar het kan zeker beter. Het werkstuk is op tijd ingeleverd, maar er ontbreken zaken. Er zitten maar een aantal fouten in en er is bijna niets gekopieerd. De opmaak kon beter.
4 punten
De taakverdeling was niet goed en afspraken zijn niet nagekomen. Er is niet goed samengewerkt. Ook is het werkstuk te laat ingeleverd. Er ontbreken meer dan twee onderdelen en er zijn onderdelen letterlijk gekopieerd van internet. De opmaak is ook niet in orde.

2. Analytische rubrics

Bij deze soort rubric worden de verschillende onderdelen uit elkaar gehaald en apart beoordeeld. Dit is het type rubric die het meest gebruikt wordt, mede vanwege de veelzijdigheid. Een nadeel is wel dat leerlingen kunnen gaan rekenen: ze zoeken de onderdelen waar ze goed in zijn en compenseren dat met andere onderdelen. De feedback die je als docent kunt geven is wel een stuk gericht.

Divergent denken	Level 1	Level 2	Level 3
<i>Oordeel niet meteen</i>	Ik schrijf alleen ideeën op die ik goed vind	Ik schrijf ideeën op die ik goed vind en ideeën die ik minder goed vind	Ik schrijf goede en slechte ideeën op bijna zonder een oordeel te hebben
<i>Ga voor kwantiteit</i>	Ik stop snel met het bedenken van nieuwe ideeën	Ik stop na een tijdje met het bedenken van nieuwe ideeën als er een tijdje geen idee meer komt	Ik kan heel lang door blijven gaan met het bedenken van nieuwe ideeën
<i>Maak verbindingen</i>	Ik vind het moeilijk om mijn idee te verbinden met een ander idee	Ik kan mijn idee verbinden aan een ander idee	Ik kan verschillende ideeën van anderen en van mij verbinden en hier een nieuw idee uit maken
<i>Zoek het nieuw</i>	Ik kan niet meteen aan de slag met een voor mij totaal nieuw idee	Ik kan redelijk goed aan de slag met een voor mij totaal nieuw idee	Ik kan heel goed aan de slag met voor mij totaal nieuwe ideeën.

3. Rubric van 1

De derde versie is vooral gericht op het geven van feedback. Er is eigenlijk maar één richtlijn per onderdeel waaraan voldaan moet worden. Als dit behaald is, dan is het in orde. Het verschil is vooral te zien wanneer er nog iets verbeterd moet worden of wanneer er juist veel beter werk geleverd is. Deze rubric kost de docent dan ook meer werk, maar levert meer op in het leerproces.

Wat moet er nog verbeterd worden?	Wat is de eis?	Wat is juist super goed?
	Artwork: het uiterlijk van de game is zelf gemaakt. Dit kan digitaal, maar ook analoog. De game heeft een origineel uiterlijk.	
	Besturing: De game wordt bestuurd met een <u>Makey Makey</u> . De controller is erg origineel en past perfect bij het verhaal en de artwork van de game.	
	Het verhaal: De game heeft een duidelijk verhaal, waarbij je als speler precies weet waarom je bepaalde dingen moet doen.	
	Scratch: Je hebt misschien gebruik gemaakt van een <u>tutorial op Youtube</u> , maar je kan wel alles uitleggen. Je snapt wat de code doet en kunt dit uitleggen.	
	Samenwerking: Je hebt met je groepje duidelijke afspraken gemaakt, en iedereen heeft hard gewerkt.	

2. MAAK LEREN ZICHTBAAR

Enkele voorbeelden zijn:

Observaties: Als docent kun je leerlingen beoordelen door observaties te doen. Met name wanneer je de beoordeling richt op vaardigheden is dit een goede manier, zolang het voor de leerling inzichtelijk is waarop beoordeeld wordt.

Maak-opdracht: Maken, bouwen, creëren... het zijn allemaal manieren waarop leerlingen kunnen aantonen dat ze iets geleerd hebben. Naast dat dit gewoon leuk is, zorgt het er ook voor dat het leren meer verankerd wordt.

Schrijfopdracht: Een goede stap om aan te tonen dat je iets geleerd hebt, is het produceren van iets nieuws, zoals een verslag, essay of verhaal. In plaats van dingen te herhalen maak je zo iets nieuws van de geleerde stof.

Reflectie: Leerlingen laten reflecteren op hun werk is altijd goed, al is het maar zodat leerlingen weten wat ze de volgende keer anders kunnen doen. Daarnaast zorgt het ook voor het herhalen van lesstof én helpt het leerlingen bij het ontdekken van gaten.

Portfolio: Een andere goede mogelijkheid om te laten zien dat leerlingen geleerd hebben is het maken van een portfolio. Door bewijzen te tonen koppelen ze de leerstof aan activiteiten die ze gedaan hebben, zo kunnen ze ook goed laten zien dat ze de stof zich eigen hebben gemaakt.

Blog of website: Uiteindelijk moeten leerlingen iets leren om het te gebruiken, en een goede manier om het te gebruiken is het online te delen. Door bijvoorbeeld WordPress of Blogger te gebruiken kunnen leerlingen een gratis website maken over het onderwerp dat ze net geleerd hebben.

Vlog/documentaire: Met alle digitale mogelijkheden van tegenwoordig is het voor leerlingen enorm eenvoudig om het geleerde vast te leggen in een video! Een vlog of een documentaire maken is zelfs met alleen een smartphone goed te doen.

Podcast: Naast het gebruiken van beelden voor een vlog of documentaire kunnen leerlingen ook een podcast maken. Een digitaal radio-programma te maken over wat ze geleerd hebben kan leerlingen helpen om te laten zien was ze wel en niet snappen.

3. GEEF GERICHTE FEEDBACK

Om tot goede formatieve evaluatie te komen is goede feedback belangrijk (Marzano, 2009).

Gericht op de taak, niet op de persoon

Feedback moet gericht zijn op het werk dat een leerling doet, niet op de leerling zelf. Daarbij moeten er natuurlijk voorbeelden gegeven worden van hoe de leerling het werk kan verbeteren. Door te richten op de taak maak je de feedback onpersoonlijk, daardoor staat de leerling het meest open om iets te doen met deze feedback.

Duidelijk en concreet

Feedback moet de wat, hoe, en/of waarom vraag beantwoorden voor een probleem. Dit type feedback is effectiever dan simpelweg het controleren van het resultaat, waarbij alleen verteld wordt dat iets fout of goed is. Bij goede feedback gaat het namelijk over van fout naar goed.

Behapbaar

De feedback moet in kleine stukjes gedeeld worden met de leerling, zodat het niet te veel wordt en de leerling de feedback naast zich neerlegt of niet meer weet wat hij/zij er mee kan. Door het stap voor stap uit te leggen voorkom je dit al voor een deel. Het kan daardoor ook zo zijn dat je als docent moet kiezen waar je de nadruk van de feedback legt, omdat er nog te veel verbeterd moet worden.

Zo eenvoudig als maar zijn kan (maar niet te simpel!)

Eenvoudige feedback is gericht op controle van de doelstelling en het geven van een tip. Complexe feedback is daarentegen gericht op verschillende punten. Door de feedback zo eenvoudig mogelijk te houden kan een leerling er het meeste mee. Maak het echter niet té simpel: dan levert het weer te weinig op.

Zo objectief mogelijk (en als het kan geschreven)

Uit onderzoek blijkt dat geschreven feedback meer toevoegt dan gesproken feedback. Dit verklaart wellicht ook waarom feedback van computers meer oplevert dan feedback van mensen. Doordat het onpersoonlijk is kán het alleen maar over de taak gaan, waardoor de lerende meer open staat voor de feedback.

Belangrijke condities zijn...

Om tot goede formatieve evaluatie te komen zijn een aantal condities belangrijk (Schildkamp e.a., 2014).

- 1. Toets** – Toetsen moeten vooral betekenisvol zijn en goed aansluiten bij het curriculum, de leerdoelen en het niveau van de leerlingen. Dat levert valide bevindingen op.
- 2. Frequentie** – Formatieve toetsing gebeurt bij voorkeur frequent, tenminste eens in de zes weken. Regelmatige feedback bevordert namelijk de motivatie van leerlingen (zie hierboven, bij 'Resultaten van formatief toetsen').
- 3. Leraar** – Vaardigheden van leraren die bijdragen aan de effectiviteit van formatieve toetsing zijn: vaardigheid in toetsafname en interpretatie, feedback kunnen geven, samenwerken en het betrekken van leerlingen bij het toetsproces.
- 4. Leerling** – Een actieve rol van leerlingen draagt bij aan een hogere motivatie en betere prestaties. Ook vaardigheden om self-assessment en peer-assessment uit te voeren zijn van waarde, met name het geven van constructieve feedback.
- 5. Context** – Positieve contextfactoren zijn een toetscultuur, gericht op het verbeteren van het onderwijs. De schoolleider speelt een belangrijke rol bij het stimuleren van een dergelijke cultuur.

BIJLAGE 2: 2 CASUSSEN

Stel: je kent de meerwaarde van formatief evalueren en wil dit graag toepassen binnen je eigen curriculum. Op welke manier kun je dat handig doen? Hieronder 2 casussen op basis waarvan je met behulp van bijlage 1 (Formatief evalueren in het kort) een formatieve aanpak kan formuleren.

CASUS 1: OPZET PERIODE

Een klas 3 VMBO-TL gaat in periode 4 bij het vak Maatschappijkunde beginnen met het onderwerp 'Politiek en Beleid'. Voor dit onderwerp moeten zij begrijpen en kunnen uitleggen hoe onze parlementaire democratie werkt, op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau. Om te kijken of leerlingen het begrijpen krijgen zij twee summatieve toetsen: één in het midden van de periode (rijksbestuur) en één aan het einde van de periode (gemeentebestuur, provinciaal bestuur en rijksbestuur). Om goed naar deze toetsen toe te werken krijgen zij iedere les klassikaal uitleg en maken zij vervolgens vragen in hun werkboek. Deze vragen zijn deels huiswerk en worden klassikaal nagekeken aan het begin van iedere les. Bekend is dat de klas dit een erg moeilijk onderwerp vindt. In de afgelopen jaren hebben de leerlingen gemiddeld een 5.5 – 6.0 gescoord voor beide toetsen. De docent vraagt zich af hoe hij leerlingen beter kan ondersteunen bij dit onderdeel.

Vraag: Op welke manier zou formatief evalueren kunnen worden ingezet om leerlingen beter te ondersteunen bij dit onderdeel?

CASUS 2: OPZET JAAR

Een klas 2 VMBO-K werkt het gehele schooljaar klassikaal aan de verschillende onderdelen van het vak Natuur- en Scheikunde 1. Om goed zicht te krijgen in hoeverre de leerlingen de verschillende onderdelen beheersen is er voor ieder onderdeel een summatieve toets. In totaal gaat het om 12 onderdelen wat neer komt op 3 toetsen per periode. Om goed naar deze toetsen toe te werken krijgen zij iedere les klassikaal uitleg en maken zij vervolgens vragen in hun werkboek. Deze vragen zijn deels huiswerk en worden klassikaal nagekeken aan het begin van iedere les. Leerlingen vinden het vak vaak erg moeilijk en veel leerlingen staan onvoldoende voor het vak. De docent vraagt zich af hoe hij het curriculum (programma van toets en afronding) dusdanig anders kan inrichten zodat leerlingen beter ondersteunt worden bij het vak.

Vraag: Op welke manier zou formatief evalueren kunnen worden ingezet om leerlingen beter te ondersteunen bij het eigen maken van de kennis en vaardigheden, waarbij duidelijk blijft in hoeverre leerlingen de leerstof begrijpen?

